

18.03.2022

POL-2022-85638563

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä tojen käsittelystä sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Viite: VN/2037/2021

Yleistä

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt Poliisihallitukselta lausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

Lausuntopyyynnössä on esitetty 77 kysymystä, joista Poliisihallitus on vastannut niihin, joilla on yhteys poliisin toimintaan seuraavasti:

Lausunnonantajan lausunto

Muodostaako ehdotettava asiakastietolaki selkeän, yhdenmukaisen ja ymmärrettävän kokonaisuuden?

o Kyllä. Voit halutessasi perustella vastaustasi ja kirjata muita yleisiä kommentteja kokonaisuuteen liittyen.

(x)Ei. Kerro, miten sääntelyä tulisi kehittää?

Poliisihallitus tuo aluksi esille sen, että se pitää kannatettavana esitettyä tavoitetta siitä, että sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen ja asiakirjojen käsittelystä ja käsittelyssä käytettävistä tietojärjestelmistä säädettäisiin yhtenäisesti ja yhdessä kokonaisuudessa. Monin osin esitetty säädös toteuttaa tätä tavoitetta.

Poliisihallituksen keskeiset havainnot:

Poliisihallitus tuo merkittävämpänä havaintonaan esille sen, että esitysluonnoksen tiedonsaantioikeuksia ja tietojen luovutusta koskeva kokonaisuus ei ole yksiselitteisesti sovellettavissa eikä näiden säännösten suhde muussa lainsäädännössä säänneltyyn ole selkeä.

Poliisihallitus näkee esitetyssä ensinnäkin selkeänä haasteena sen, että tietojen luovuttamista koskevat kohdat jättävät runsaasti tilaa erilaisille tulkinnoille sekä toimintakäytännöille. Haaste moninkertaistuu ottaen huomioon sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajien ja henkilöstön runsasluokuisuuden ja toimintojen moninaisuuden. Toisena keskeisenä havaintonaan Poliisihallitus toteaa, että sääntely ei sisällä kaikkea nykyisin tietojen luovutuksesta potilas- ja asiakastietolaeissa¹ säänneltyä eikä myöskään ota kantaa muussa lainsäädännössä oleviin asiaan liittyviin säännöksiin. Tämä muodostaa selkeän riskin sille, että voi syntyä tilanteita, jossa muut viranomaiset eivät voi suorittaa tehtäväänsä täysimääräisesti. Lisäksi Poliisihallitus toteaa, että tässä sääntelyssä tulisi olla selkeästi todettuna poliisin oikeus pyynnöstä saada virkatehtävissään tarvitsemia tietoja sosiaali- ja terveydenhuollosta rikosten estämiseksi ja selvittämiseksi.

Uhka-arvio ja väkivaltaisen tekojen estäminen:

Poliisi toimii keskeisenä turvallisuusviranomaisena, joka tunnistaa ja torjuu uhkia sekä estää rikoksia kuten vakavia väkivaltaisia tekoja ja tapahtumia. Poliisi pyytää väkivallan uhkien torjumiseksi tietoja eri viranomaisilta, mutta merkittävin osin poliisilla ei ole sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoilta katsottu olevan oikeutta pyynnöstäkään saada tietoja. Nykyisten säännösten soveltamisen on vahvistanut korkeimman hallinto-oikeuden (KHO) vuosikirjapäätöksen 2021:13 myötä. Nykyisten asiakaslain ja potilaslain sääntely on pääosin sellaisenaan siirretty nyt esitettyyn lakiin, jolloin myös tietojen luovutuskäytäntö säilyisi entisellään.

Nykyisin sääntely osaltaan on vaikuttanut siihen, että tällä hetkellä mm. uhka-arvioon tarvittavien tietojen toimittaminen ja väkivaltaisten tekojen estäminen on keskeisin osin jätetty sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön tehtäväksi ja heidän arviointinsa varaan.

Vaikka Poliisihallitus pitää hyvin tärkeänä sosiaali- ja terveyden huollon omaehtoista ilmoitusoikeutta väkivaltaisten tekojen estämiseksi, poliisin tiedonsaanti vakavien väkivaltaisten tekojen ja tapahtumien ennalta estämisessä ei tule olla ainoastaan näiden oma-aloitteisen ilmoitusoikeuden varassa.

Poliisihallitus katsoo, että nykyisen tietojen luovuttamisoikeuden lisäksi tulisi uudessa sääntelyssä olla todettuna velvoite luovuttaa tietoja poliisin nimenomaisesta pyynnöstä laissa asetettujen kriteerien täytyessä. Näin voitaisiin varmistua siitä, että turvallisuudesta vastaavalla viranomaisella olisi käytettävissään uhkien arvioimiseksi ja vakavien väkivallanteokojen estämiseksi tarpeelliset kokonaisvaltaiset tiedot.

Mikäli poliisi joutuu tekemään uhka-arvion vajavaisilla ja puutteellisilla tiedoilla ja kun arviot sekä päätökset voidaan nojata vain käytettävissä oleviin

¹ Laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992, Potilaslaki) ja Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000, Asiakaslaki)

tietoihin, voi lopputulemana olla virheellinen tilannekuva ja väärä ratkaisu sekä myös uhka-arvioinnin kohteena olevan henkilön kannalta tarpeettomia, kielteisiä seuraamuksia.

Poliisihallituksen nostot lakiesityksen muokkaamiseksi:

Poliisihallitus nostaa lausunnossaan esille kohtia joissa sääntelyllä voitaisiin vaikuttaa siihen, että tietojen luovuttaminen voitaisiin toteuttaa selkeästi nykyistä yhdenmukaisempana. Tarkemmat huomiot kohdistuvat erityisesti esitettyyn lukuun 8 ja ovat kirjattuna tuon luvun alle. Lisäksi luvun 2 osalta Poliisihallitus tuo esille selkeän tarpeen varmistaa tarkennetuin pykälämuotoiluin luovutuslokien osalta mm. poliisin toimien luottamuksellisena pysymisen.

Poliisihallitus näkee, että esitettyä sääntelyä täsmentämällä ja näin käytännön tulkintatyötä helpottamalla, voitaisiin selkeästi tukea sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajien ja näiden henkilöstön sekä muiden viranomaisten työtä, mutta myös rekisteröidyn näkökulmasta lisätä ennakoitavuutta ja läpinäkyvyyttä. Riittävän selkeä ja kattava tietojen luovutusta käsittelevä sääntely auttaa varmistamaan, että myös sääntelyä tulkitsevan tahon oikeusturva toteutuu.

Poliisin tiedonsaantia ja sitä kautta väkivaltarikosten estämistä tulisi säädettäväksi esitettyssä laissa tehostaa siten, että tiedonsaantisäännöksen muutetaan siihen muotoon, että kyse oma-aloitteisen tiedonluovutuksen lisäksi 62-63 §:ssä säädetyt tiedot olisi velvollisuus luovuttaa poliisin pyynnöstä tilanteissa, joissa laissa säädetyt kriteerit täyttyvät. Lisäksi potilastietojen luovuttamisen osalta esitetään asiasta säädettäväksi oma pykälänsä.

Soveltamisala ja suhde muuhun lainsäädäntöön (2 §)

Onko ehdotettavan asiakastietolain suhde muuhun lainsäädäntöön selkeä?

o Kyllä

(x) Ei. Perustelut:

Poliisihallitus katsoo, että erityisesti nyt säädettävän lain tietojensaanti- ja tietojen luovutussäännösten suhde muualla lainsäädännössä todettuun, esimerkiksi poliisilain 4 luvun 2 §:n tietojen saantioikeuteen, ei ole riittävän selkeä.

Poliisihallitus on tarkemmin tuonut tähän liittyviä huomioita edellä sekä jäljempänä luvun 8 osalta esitettyjen kysymysten kohdalla.

Asiakastietojen käsittelyä koskevat yleiset periaatteet (2 luku)

Ehdotuksen 2 luvun sääntelyä asiakastietojen käsittelyn yleisistä periaatteista sovellettaisiin kaikissa asiakastiedon käsittelyn käyttötarkoituksissa.

Onko 2 luvun sääntelyehdotus kokonaisuutena selkeä, ymmärrettävä ja johdonmukainen?

o Kyllä

(x) Ei. Perustelut:

Esitetyn lain 10 §:n 3 momentissa todetaan luovutuslokirekisteriin tallennettavan muun muassa tietoa luovutetuista asiakastiedoista, tietojen luovuttajasta, luovutuksen saajasta, luovutusajankohdasta, käyttötarkoituksesta, johon tiedot on luovutettu sekä luovutuksen perusteena oleva säännös tai suostumusta koskevat tiedot sekä muita luovutusten valvontaa ja seuranta varten tarvittavista tiedoista.

Lain 11 §:ssä säädettäisiin asiakkaan oikeudesta saada asiakastietojensa käsittelyyn liittyvien oikeuksiensa selvittämistä tai toteuttamista varten palvelunantajalta lokirekisterin perusteella tieto siitä, kuka on käyttänyt tai kelle on luovutettu häntä koskevia tietoja sekä mikä on ollut käytön tai luovutuksen peruste.

Kyseisen 11 §:n 2 momentissa esitetään säädettäväksi rajoituksia asiakkaan oikeuteen saada lokitietoja. Esityksen mukaan asiakkaalla ei olisi oikeutta saada lokitietoja muun muassa silloin, jos sen, jolta niitä pyydetään, tiedossa on, että niiden antamisesta saattaisi aiheutua vakavaa vaaraa asiakkaan terveydelle tai hoidolle taikka jonkun muun oikeuksille.

Poliisin näkökulmasta on tärkeää varmistaa, ettei esitetyn 11 §:n mukaisella lokirekisterin tietojen luovutusvelvollisuudella vaaranneta poliisin tai muiden viranomaisten lakisääteisten tehtävien toteuttamista tai esimerkiksi kansallista turvallisuutta. Poliisihallitus katsoo, että nyt esitetty vakavaa vaaraa jonkun muun oikeuksille -rajoitusperuste ei sisällä riittävän kattavasti, selkeästi ja ymmärrettävällä tavalla myös muun muassa poliisin tarpeista aiheutuvia lokitietorekisterin tietojen luovutuksen rajoitustarpeita.

Poliisihallitus esittää, että säännökseen lisätään erillinen toteamus siitä, että asiakkaan oikeutta saada lokirekisterin tiedot voidaan rajoittaa rikosten ennalta estämisen, paljastamisen ja selvittämisen vaarantumisen estämiseksi taikka yleisen turvallisuuden taikka kansallisen turvallisuuden suojelemiseksi.

Jos katsotaan, että lausunnolla olevassa luonnoksessa oleva pykäläteksti olisi riittävä, näkee Poliisihallitus tarpeellisena, että vähintäänkin lainsäädäntöehdotuksen yksityiskohtaisissa perusteluissa avataan edellä kuvattua eli sitä, mitä voi kuulua vakavaa vaaraa toisen oikeuksille -rajoitusperusteen alle. Tässä kohtaa olisi syytä tuoda esiin edellä kerrotut rajoitustarpeet.

Poliisihallitus tuo esille sen, että rekisteröidyillä olisi tällöin välillisen tarkastusoikeuden kautta toteuttaa oikeuksiaan.

Poliisihallitus nostaa esille sen, että tällä hetkellä niin rikosten ennalta estämiseen kuin rikosten selvittämiseen liittyen poliisin tietopyyntöjä on saatettu sosiaali- ja terveydenhuoltotoimijoiden toimesta luovuttaa vastoin poliisin pyyntöä tai poliisilta kysymättä henkilölle, jonka tiedoista tietopyynnössä on ollut kyse. Näin on toimittu myös tilanteissa, joissa pyydettyjä tietoja ei ole luovutettu poliisille.

Tietopyynnön vastaanottaneen tahon pyynnön edelleen luovuttaminen taikka pyynnöstä ilmoittaminen voi paljastaa poliisin toimenpiteet ja esimerkiksi nopeuttaa henkilön suunnitteleman väkivallan teon suorittamista, saada hänet vaihtamaan kohdetta tai tekemuotoa, vaarantaa tietolähteen hengen tai terveyden taikka aikaansaada merkittäviä haittoja viranomaisen kansainväliseen toimintaan. Tiedon paljastamisen voidaan lähtökohtaisesti arvioida olevan, vastoin erittäin tärkeää yleistä tai yksityistä etua. Poliisihallitus katsoo, että lokitietojen luovuttamisen osalta lähtökohta tulisi olla se, että ko. tieto saataisiin paljastaa asiakkaalle vain tietojen pyytäneen luvalla.

Käytännössä toiminnan sujuvuuden helpottamiseksi voidaan yhteistyössä luoda toimintaprosessit, joiden osalta todetaan millä tavoin poliisi pyyntöä esittäessään ottaa asiaan kantaa ja miten tämä tieto välittyy tietopyynnöltä lokitiedot luovuttavalle taholle ja miten luovutusrajoitus on järjestelmästä nähtävissä. Yhteistyötä voidaan tehdä esimerkiksi lain 10 §:n 4 momentissa todetun Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa, jonka tehtävänä esityksen mukaan on antaa tarkempia määräyksiä lokirekistereihin tallennettavista tiedoista ja tietosisällöistä.

Tiedonsaantioikeus ja tietojen luovuttaminen (8 luku)

Onko asiakastietojen luovuttamista muille palvelunantajille ja viranomaisille koskeva

sääntelyehdotus (56 § - 63 §) kokonaisuutena selkeä, ymmärrettävä ja johdonmukainen?

Kyllä

Ei. Perustelut:

Yleiset huomiot:

Keskeisenä havaintonaan Poliisihallitus toteaa, että sääntely ei sisällä kaikkea nykyisin tietojenluovutuksesta potilas- ja asiakastietolaissa säänneltyä eikä myöskään ota kantaa muussa lainsäädännössä olemassa oleviin säännöksiin.

Poliisihallitus tuo erityisesti esille sen, että on tarkoin huolehdittava siitä, että nyt esitetyllä sääntelyllä ei kavenneta muualla lainsäädännössä poliisille säädettyä tiedonsaantioikeutta. Tässä Poliisihallitus kiinnittää erityistä huomiota poliisin oikeuteen saada tietoja poliisilain 4 luvun 2 pykälän perusteella. Tuon pykälän 1 momentissa on todettu poliisin yleisestä oikeudesta saada tietoja viranomaiselta ja 2 §:n 2 momentin nojalla saada tarvittavia tietoja mm. ajo-oikeuteen ja ampuma-aselupa-asiaan liittyen. Lisäksi poliisin tiedonsaantioikeudesta on säädetty myös muualla lainsäädännössä.

Lakiesityksen sääntelyn tulisi olla mahdollisimman yhdenmukaista muiden potilastietoja koskevien tiedonsaantioikeuksien ja tiedonluovutusvelvollisuuksien kanssa. Muutoin voi olla riskinä, että uusi sääntely estää tiedon saamisen sellaisissa tilanteissa, joissa se on poliisille kuuluvien tehtävien sekä terveydenhuollon ammattihenkilölle kuuluvien velvollisuuksien täyttämiseksi tarpeellista taikka välttämätöntä.

Poliisihallitus nostaa myös esille sen, että esitettävän luvun 8 sääntelystä muun muassa otsikointi huomioiden, ei saa muodostua kuvaa siitä, että poliisin oikeus tiedonsaantiin olisi rajattu vain 62 §:ään.

Tärkeää on myös huomioida, että poliisilla on myös lakisääteisiä tehtäviä, jotka kaikki eivät liity rikosten selvittämiseen ja käsittelemiseen rikosprosessissa (esimerkiksi kadonneet henkilöt).

Poliisihallitus tuo myös esille sen, että poliisin tietotarve ei läheskään kaikissa tilanteissa kohdistu esitetyssä laissa määriteltyjen potilastietojen tai sosiaalihuollon asiakastietojen sisältöön, vaan poliisin lakisääteisen tehtävän suorittamiseksi riittävä tieto voi koskea asiakkaan perustietoja kuten yhteys- tai nimitietoa. Hallituksen esitysluonnoksessa esitetyn perusteella vaikuttaisi, että ko. tiedot sisältyvät hallinnollisten asiakastietojen joukkoon. Poliisihallitus näkee tarpeelliseksi sen selvittämisen, voisiko näiden tietojen saamisen osalta todeta esitysluonnoksessa nykyistä tarkemmin tai muutoin selkeyttää näiden tietojen luonnetta ja niiden luovuttamista muille viranomaisille.

Esitetyn 62 § osalta:

Poliisihallitus pitää erittäin tärkeänä sitä, että nyt säädettävässä laissa säädetään myös poliisin oikeudesta saada vastaavat tiedot sen omasta pyynnöstään hengen tai terveyden uhan torjumiseksi. Tällä hetkellä mm. uhkarvioon tarvittavien tietojen toimittaminen ja väkivaltaisten tekojen estäminen on keskeisin osin jätetty sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön tehtäväksi ja heidän arviointinsa varaan. Poliisi on kuitenkin keskeinen turvallisuusviranomainen, jonka tehtävänä on toimia ennalta estävästi väkivallan uhkien torjumiseksi. Tässä tehtävässään se pyytää tietoja eri viranomaisilta. Poliisilla ei sosiaali- ja terveydenhuollon tietojen osalta ole monin osin mahdollisuutta pyynnöstäkään saada tietoja sosiaali- ja terveydenhuollosta.

Eduskunnan hallintovaliokunta on lausunnossaan (o 12/ 2021) hallituksen vuosikertomukseen (k 3 / 2021) tuonut tämän tietojen luovuttamisen epäkohdan esiin. Hallintovaliokunta on katsonut, että poliisin pitäisi saada sosiaaliviranomaisilta nykyistä laajemmin salassa pidettäviä tietoja.

Poliisihallitus katsoo, että poliisin oikeudesta saada tarvittavat tiedot tulisi säätää tässä laissa ja se voitaisiin toteuttaa osana 62 §:ää esimerkiksi uutena 2 momenttina. Vaihtoehtoisesti tästä poliisin oikeudesta saada vastavat tiedot voi voidaan säätää osana 63 §:ää sosiaalihuollon osalta sekä terveydenhuollon osalta poliisin esittämässä uudessa pykälässä.

Nykyisessä esityksessä olevan 62 §:n pykälätasoinen tarkennusesitys lainsäädäntöön:

Asiakasta koskevan tiedon ilmoittaminen poliisille

Palveluntaja taikka sen tehtäviä suorittava henkilö saa salassapitovelvollisuuden estämättä ilmoittaa poliisille henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhkan arviointia ja uhkaavan teon estämistä varten välttämättömät tiedot, jos henkilö tämän lain mukaisia tehtäviä hoitaessaan on saanut tietoja olosuhteista, joiden perusteella hänellä on syytä epäillä jonkun olevan vaarassa joutua väkivallan kohteeksi.

Palveluntajan on pyynnöstä luovutettava poliisille asiakkaan tai tämän laillisen edustajan suostumuksesta riippumatta salassa pidettävästä asiakirjasta poliisille tarpeelliset tiedot henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhkan arviointia ja uhkaavan teon estämistä varten. (uusi momentti)

Vaihtoehtoisesti selvitettävä kysymyksenä Poliisihallitus nostaa esille sen, tulisiko 62 §:n sosiaali- ja terveydenhuollon toimijan tiedonluovutus oikeuden sijaan säätää tiedonluovutusvelvollisuudesta. Mikäli nykyinen tietojen luovuttaminen olisi nykyistä velvoittavampi, olisi poliisilla käytettävissään vakavien väkivallantekojen estämiseksi ja uhkien arvioimiseksi kattavat tiedot muilta tahoilta. Saattaisi myös lainsäädännön soveltajien näkökulmasta olisi selkeämpää toimia, mikäli esimerkiksi nykyinen terveydenhuollon omaaloitteinen ilmoitusoikeus olisi ilmoitusvelvollisuus vakavien väkivaltarikosten ennalta estämiseksi.

Sosiaalihuollon asiakastietojen luovuttaminen muille viranomaisille 63§:

Esitetty pykälä vastaa pääosin nykyään asiakaslaissa säänneltyä. Poliisihallitus tuo esille jo aiemmin esille nostamaansa, että nykyiseen sääntelyyn liittyen on ollut merkittäviä tulkintahaasteita sekä haasteita sovittaa yhteen eri viranomaisten tiedonsaantioikeutta. Poliisihallitus katsoo, että uudella sääntelyllä pitäisi pyrkiä ratkaisemaan jo tunnistettuja haasteita, kuten myös tämän 63 §:n osalta olisi tehtävä.

Keskeisenä huomionaan Poliisihallitus tuo tässäkin kohdassa esille sen, että nyt esitettävällä ei tule miltään osin kaventaa poliisille tällä hetkellä säädettyjä tiedonsaantioikeuksia.

Potilastietojen luovuttamisen sääntelykokonaisuudesta

Hallituksen esitysluonnoksessa todetaan, että lakiesitykseen pyritään keskittämään sosiaali- ja terveydenhuollon potilas- ja asiakastietoja koskeva käsittelyn sääntely ja tästä syystä muun muassa potilaslaista kumottaisiin potilastietojen käsittelyä, potilasasiakirjoja ja potilastietojen luovuttamista koskevat säännökset.

Poliisihallitus nostaa esille, että lakiesitykseen ei kuitenkaan ole sisälletty nyt voimassa olevan potilasasiakirjojen salassapitoa koskevaa sääntelyä sellaisenaan. Esimerkkinä poisjätetystä sääntelystä on nykyisen potilaslain 13 § 3momentti.

Poliisihallitus tuo esille selkeän huolen siitä, että nyt esitetyssä sääntelyssä ei myös muutoin olen huomioitu sitä, voiko potilasasiakirjoihin sisältyviä tietoja antaa, jos tiedon antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen on muussa laissa erikseen nimenomaisesti säädetty, eikä sääntelyssä ole todettuna näiden yhteensovittamisesta. Poliisihallitus katsoo, että tähän sisältyy selkeä riski laintulkintahaasteisiin, jopa siihen, että muut viranomaiset eivät voi toteuttaa lakisääteisiä tehtäviään täysimääräisesti ja tämä voi johtaa jopa ihmisten terveyden, turvallisuuden ja hengen vaarantumiseen.

Poliisille on esimerkiksi erikseen säädetty tiedonsaantioikeuksia potilastietoihin kuten:

- poliisilain 4 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan poliisilla on päällystöön kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä oikeus saada viranomaiselta ja julkista tehtävää hoitamaan asetetulta yhteisöltä ajo-oikeuden, ampuma-aseluvan tai muun sellaisen luvan voimassaolon harkitsemiseksi luvanhaltijan terveydentilaan, päihteiden käyttöön tai väkivaltaiseen käyttäytymiseen liittyviä tietoja salassapitovelvollisuuden estämättä, jos voidaan perustellusti olettaa, että luvanhaltija ei enää täytä luvan saannin edellytyksiä
- kuolemansyyn selvittämisestä annetun lain (459/1973) 14 §:n mukaan lääkäri tai muu henkilö, joka on vainajaa hänen viimeisen sairautensa aikana hoitanut tai jolla muuten on tietoja kuolemaan liittyvistä seikoista, on velvollinen pyynnöstä ilmoittamaan asianomaiselle lääkärille, poliisille tai muulle tutkintaviranomaiselle tiedossaan olevat kuolemansyyn selvittämiseksi tarpeelliset seikat.

Poliisilain 4 luvussa on myös säännelty muutoin poliisin tiedonsaantioikeudesta.

Poliisihallitus tuo esille, että potilastietojen muille viranomaisille tapahtuvan luovuttamisen osalta on esityksen luvussa 8 säädetty asiakkaan omaan suostumukseen perustuva luovuttaminen 57 §:ssä sekä 62 §:n mukainen palvelunantajan tai sen tehtäviä suorittavan henkilön oikeus omaehtoiseen tietojen luovutukseen henkeen tai terveyteen kohdistuvan teon estämiseksi. Muilta osin luvussa 8 eikä muualla esityksessä ole todettu viranomaisen tiedonsaantioikeudesta potilastietoihin.

Nykyisin voimassa olevassa potilaslain 13 §:n 3 momentin 1 kohdassa todetaan potilastietoja voitavan antaa, jos tiedon antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen on säädetty laissa. Poliisihallitus katsoo, että terveydenhuollon palvelunantajien sekä näiden lukuun toimivien tahojen tietojen luovutuksesta päättämisen tueksi myös tämä olisi perustelua todeta esitetyssä laissa. Lisäksi Poliisihallitus katsoo, että aiheellista olisi myös nimenomaisesti todeta poliisin oikeudesta tietojen saamiseksi pyynnöstä.

Uusi pykälä potilastietojen luovuttamisesta

Poliisihallitus katsoo, että esitykseen on lisättävä oma pykälänsä poliisin (ja muiden viranomaisten) oikeudesta saada potilastietoja potilaan suostumuksesta riippumatta.

Potilastietojen luovuttamisen lähtökohtana on esitetyn lain 57 §, jonka mukaisesti tietojen luovuttaminen perustuu asiakaan suostumukseen. Laissa on lisäksi todettu terveydenhuollon oma-aloitteinen potilastietojen luovuttaminen henkeä tai terveyttä uhkaavan teon estämiseksi. Laissa ei ole todettuna potilastietojen luovuttamisesta jo tapahtuneiden vakavien rikosten selvittämiseksi. Esitetyssä laissa on todettu ainoastaan poliisin oikeudesta saada tieto sosiaalihuollon asiakirjasta tapahtuneen rikoksen selvittämiseksi.

Poliisihallitus esittää alla pykälätasoisena esityksen osallistuen mielellään asian jatkotyöstämiseen.

Pykälätasoinen tarkennusesitys lainsäädäntöön:

Terveydenhuollon asiakastietojen luovuttaminen muille viranomaisille

Terveydenhuollon palvelunantajan tulee pyydettyessä antaa asiakkaan tai tämän laillisen edustajan suostumuksesta riippumatta tieto salassa pidettävästä asiakirjasta poliisille, syyttäjäviranomaiselle ja tuomioistuimelle, jos se on tarpeen sellaisen rikoksen selvittämiseksi, josta säädetään ilmoitusvelvollisuus rikoslain (39/1889) 15 luvun 10 §:ssä, taikka jonka enimmäisrangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta.

Lisäksi tietojen luovuttamiseen sovelletaan sitä, mitä muualla laissa on asiasta erikseen säädetty.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmät (2 osa)

Tietojärjestelmiä koskeva sääntely ehdotuksen 2. osassa perustuu pääosin uuden asiakastietolain sääntelyyn.

Onko tietojärjestelmiä tietoturvallisuutta ja tietojärjestelmien valvontaa koskeva sääntely

selkeä ja ymmärrettävä?

Kyllä

Ei. Perustelut:

Hallituksen esityksestä ei käy tarkoin selville, voiko tai tuleeko muun viranomaisen vastaanottaa tietoja kysely- tai välityspalvelun välityksellä ja voidaanko pyydetty materiaali, johon pyytäjällä on lain perusteella oikeus, saada tuolta yhteen koostettuna. Kuitenkaan kysely- ja välityspalvelu ei voi olla ainut väylä, jota kautta tiedot on saatavissa. Tietojen tulee olla saatavissa myös tilanteissa, jolloin välitys- ja kyselypalvelu ei ole käytettävissä, esim. teknisten ongelmien vuoksi tai että aineistoa ei ole muutoin mahdollista toimittaa palvelun välityksellä

Kysely- ja välityspalvelun kautta on esityksessä todettu voivan koostaa esimerkiksi lääkitystietojen yhteenvetoja. Esityksestä ei tarkoin käy selville sitä, onko muulla viranomaisella olla oikeus näihin tietoihin.

Esitysluonnoksen 89 §:n mukaan Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valviran tehtävänä olisi valvoa ja edistää tietojärjestelmien vaatimustenmukaisuutta. Tässä tehtävässä Valviralla olisi oikeus tehdä valvonnan edellyttämiä tarkastuksia. Valviralla olisi oikeus saada poliisilta virka-apua, jos tarkastettava taho vastustaa tarkastuksen suorittamista tai muutoin yrittää vaikeuttaa sitä.

Kyseessä olisi poliisilta saatavan virka-apun muoto, josta on lähtökohtaisesti säädetty muutoinkin poliisilain (872/2011) 9 luvun 1 §:n 1 momentissa. Säännöksen mukaan poliisin on annettava virka-apua muulle viranomaiselle myös laissa säädetyn valvontavelvollisuuden toteuttamiseksi, jos virka-apua pyytävää viranomaista estetään suorittamasta virkatehtäviään.

Esitettyssä säännöksessä on erikseen määritelty virka-apun sisällöllinen toimivalta, johon virka-apua on oikeus pyytää. Virka-apua olisi oikeus saada, jos tarkastettava taho vastustaa tarkastuksen suorittamista tai muutoin yrittää vaikeuttaa sitä. Poliisilta ei olisi oikeus saada virka-apua muuta tarkoitusta varten.

Poliisin antama virka-apu on aina toissijaista. Ensisijaisesti virka-apun pyytäjällä on oikeus hoitaa sille kuuluva virkatehtävä omin keinoin ja omin voimavaroin. Vasta sitten, kun tämä ei onnistu, voi poliisilta pyytää virka-apua. Tämän

vuoksi olisi perusteltua säännöksessä todeta tarpeellisuusvaatimus. Lisäämällä 89 §:n 2 momenttiin maininta oikeudesta saada poliisin tarpeellista virka-apua siten kuin poliisilain (872/2011) 9 luvun 1 §:n 1 momentissa säädetään.

Lakiesityksen 89 §:n 2 momentin lopussa on käytetty valvontaviranomaisen -nimikettä. Koska oikeus pyytää virka-apua on nimenomaan mainitulla viranomaisella, tulisi tähän kirjata auki ko. valvontaviranomaisen nimi eli Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontaviranomainen.

Muuna huomiona tuodaan esille, että lakiesityksen 100 § osalta se, että pykälän ensimmäisessä momentissa on eräiden säännösten vastaista menettelyä koskeva kriminalisointi ja toisessa momentissa on lakiesitystä koskevat ja rikoslain (39/1889) 38 luvussa olevat tieto- ja viestintärikokset.

Pykälässä voisi viitata ensisijaisesti rikoslain mukaisiin rangaistussääntöihin, koska niin sanotun keskittämisperiaatteen mukaisesti rikoslaki on ensisijainen laki rikossääntelylle ja vasta sen jälkeen tulisi erityisrikossääntely. Poliisihallitus esittää, että säännöksen 1 ja 2 momentti esitettäisiin päinvastaisessa järjestyksessä ja ensimmäisenä tulisi rikoslakia koskeva viittaus säännös.

Poliisijohtaja

Janne Paavola

Ryhmäpäällikkö

Päivi Pösö

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 18.03.2022 klo 16:19. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaimista.

Liitteet

Kirjoita tähän